

Přepis debaty 5. 4. 2022

Jen my dva a Parkinson

Věděl jste už při natáčení, že vytvoříte Parkinsona jako postavu?

Já jsem tušil, že budu muset dělat dědovi nějaký titulky, a že budou muset být nějak dramaturgicky ukotvený. Neměl jsem vytvořený charakter Parkinsona, ale věděl jsem, že tam někdo takovej bude.

Takže jste při rozhovoru tušil, ve kterých částech budete muset zasáhnout nějak takhle?

Spíš jsem věděl, že to bude problém. Kdyby byl děda němý, bylo by to horší, ale ve výsledku je důležitější, jak děda mluví, než co konkrétně říká. Skrze jeho mluvu jde cítit ta nemoc. Když slyšíte, jak mluví, tak si uvědomíte, jak asi ta nemoc postihuje jeho organismus. O to víc mě bavilo tvořit to jako rozhlasový kousek, protože najednou je to mnohem sugestivnější a zároveň můžu dotvořit titulky. V tomto momentě se nabízel titulkář, kterého jsem nakonec dal do postavy Parkinsona, abych tak doplnil důležité informace, které třeba dědovi nebyly moc rozumět.

Před třemi lety na Audioportu vyvolala narace poněkud bouřlivou debatu, proč zrovna takhle. Proč tedy zrovna způsob, který dává hlas nemoci?

My máme v rodině nějaký cynismus. Nikdy bych si to nedovolil, kdybych nevěděl, že to děda vezme v pohodě. Když jsem měl hrubou verzi, poslal jsem ji dědovi, kterej s ní souhlasil. Parkinson je s prarodiči v obýváku, kde tráví nejvíce času. Já jsem ho nijak vymýšlet nemusel. On tam sedí mezi nima, mají dvě křesla oddělené dlouhým gaučem a on sedí na tom gauči. Takhle to prostě je. Nikdo z těch, co se mnou spolupracovali, se necítili uražení. Ale ano, je to konfliktní dokument. Na jednu stranu mluví o nějakým studu, že člověk umírá a zároveň si z toho dělá srandu.

Určitě jste uvažoval, jak to vnímá děda, jak to vnímá babička a jak to vnímá posluchač, kterému je dokument primárně určen. Co jste tedy touto formou chtěl posluchači říct?

Formou je to o tom, že doopravdy se do rodiny nastěhuje další člověk. Už to není pár, který spolu žil padesát let, ale je tam s nima člověk, který je nehorázně vysírač. Už člověk není nemocnej sám, ale trápí se s ním i ten druhý člověk. Tím se mění i jejich vztah. Tohle bylo točené o Vánocích v roce 2018, kdy už tehdy měl děda malé šance na delší život, ale je tu pořád s náma a jejich vztah s babičkou je úplně v troskách. Parkinson je strašně hořká tečka.

Pak jsem chtěl ukázat, že ze začátku Parkinson mluví se mnou, ale v průběhu dokumentu se forma mění a prarodiče reagují na něj. Teď mám pocit, že už se babička s dědou spolu vůbec nebaví a baví se jenom s tím Parkinsonem. Jak sedí mezi dvěma křesly, tak narostl do takových rozměrů že už se prarodiče ani nevidí.

Měl jste nějaké hranice, kam až zajít, nebo jste je hledal až během vzniku dokumentu? Zajímal by mě proces, jak jste se vypořádával se zveřejňováním soukromí vašich prarodičů.

Jak je cynismus prosáklej v naší rodině, tak oni mi toho víc moc neřekli, než co zaznělo. Třeba nějakých vulgárnějších prvků jsem se ale zbavil, protože pak by se tento konflikt mohl zdát z pohledu

dramaturgický výstavby plastičtější. Prarodiče věděli, že to nahrávám do rozhlasu, takže řekli jen to, co chtěli. Zároveň jsou to lidé, kteří moc o svých pocitech nemluví, a ještě jsem jim to pustil ke schválení. Jediný, o co děda nestál, bylo zveřejnění jeho podoby.

Bavil jste se o proměnách jejich vztahu s Parkinsonem ještě před natáčením?

Nahrávání bylo jediným způsobem, jak se s nima o tom bavit. Jak má Shrek cibulový vrstvy, tak mám pocit, že oni jsou cibulový melouny a tohle byla jediná možnost, jak se k nim dostat. Mám strach, že už se o tom takhle otevřeně nikdy bavit nebudeme. Tehdy byl děda nemocnej asi tři roky a začala se mu zhoršovat hybnost. Byla to moje niterná potřeba, aby se oni vypovídali. Jelikož se to ale teď tak zhoršilo, že se zaobalily do svých cibulových vrstev, tak už se chtějí bavit jen s tím Parkinsonem a nadávat na něj.

Choroba nejenže určitě zasáhla vztah mezi babičkou a dědečkem, ale asi taky proměnila vztahy ostatních v rodině. Přemýšlel jste nad tematizováním sebe samotného jakožto vnuka osoby, která trpí Parkinsonem?

Mě to nenapadlo. Já jsem sám sebe vyjádřil skrze dokument hlavně tím, že jsem vystříhal momenty, kde s dědou soucítím, nebo které ho zesměšňují. Já tam funguju jen, abych pospojoval jednotlivé střípky. Dokument je zpověď nejen o životě prarodičů s Parkinsonem, ale i moje zpověď co zažívám mezi prarodiči. Na jednu stranu je to patos, absolutní lítost a na druhou stranu je to světlo a ticho, jak říká děda na konci. Mezi tím je hrozně moc humoru, kterej se oba dva snaží nějak šířit a odlehčit tak situaci. Tohle všechno jsem cítil i já, takže takhle se to promítlo i do dokumentu. Mám pocit, že kdybych se do něj stylizoval víc, jen by mu to uškodilo. Myslím si, že těžiště muselo zůstat mezi prarodiči a já tam fungoval jen jako lepidlo.

Máte nějakou zpětnou vazbu od lidí s podobnou situací?

Jenom od rodiny. Ta je k mé práci často hodně kritická, ale tohle vzali všichni jako nějakou svoji zpověď, nejspíš. Pak jsem spolupracoval s paní, co mi nazpívala hymnu Parkinsoniků. Ta mi teď přijde trochu neuctivá. Tohle vidím jako krok přes čáru, že jsem si dělal srandu z hymny, která je nevkusně optimistická. Paní, co mi ji nazpívala, mi ale už potom nikdy neodepsala. Dlouho se starala o Klub Parkinsoniků a poskytla mi hodně informací. Ale nevím, jaká je odpověď veřejnosti spjaté s Parkinsonovou chorobou.

A jiné veřejnosti?

I teď mi chodí ohlasy. Jenom kladný. Mými referenčními body byli ale děda s babičkou a těm se to líbilo.

Mám pocit, že se celou dobu snažíte obhajovat.

Ono je to strašně zlý v určitých polohách, mám pocit, že to zlo se snaží zesměšňovat. Nevím, jak dobře to komunikovalo k posluchačům, na druhou stranu, když je to vážný a upřímný, tak jestli to

není málo, nebo moc. Dokument jsem slyšel po třech letech, situace je jiná, a tak mám potřebu si to sám urovnat v hlavě, jestli je to takhle v pohodě.

Na dokumentu s vámi pracoval i Radim Nejedlý, pomáhal vám i v dramaturgické rovině?

Já jsem s ním pracoval dvakrát. Poprvé to pro mě bylo dost neosobní téma, zatímco tady už jsem přišel i se scénářem, i s postavou Parkinsona a jeho hlasem. Radim se staral o to, aby to nebylo za etickou hranou a taky odvedl společně se zvukařem práci se zvukem. Ve studiu s deseti repráky jsme chytali každý detail a aby přechody dobře vyznívaly.

Kdy vás napadlo, že budete Parkinsona personifikovat?

Asi během rozhovorů s prarodiči. Oni neustále mluvili jakoby s dalším člověkem. V ten moment mi přišlo fér dát mu trochu prostoru a ten prostor se nabízel takhle. Ve svých dokumentech potřebuju buď silného vypravěče, nebo to nějak inscenovat. V ten moment jsem věděl, že víc materiálu neseženu, ale potřebuju další hlasy.

Pro představu, kolik jste nasbíral materiálu? Natočil jste to na jeden "zátaň"?

Měl jsem čtyři hodiny, z toho dvě hodiny jsou na začátku a na konci, kdy se bavíme o tom, že jsem rozkousl sklo v chlebíčku a na konci chce děda zmrzlinu. Z toho jsem vzal tak 40 sekund, zbytek byly jenom ty rozhovory. Z těch tam je tak osm minut, zbytek zabere můj dialog s Parkinsonem.

Jak moc se dokázal váš kamarád, který propůjčil Parkinsonovi hlas, vtělit tam, kam jste potřeboval?

Petr je bilingví Rus a má strašně jemný "L". Díky tomu moc nemusel přehrávat, tak nějak mu to "L-ko" pomohlo ke slizákovi. Ještě před dokumentem věděl, jaká je situace, takže se do ní lehce dokázal vcítit.

Věděl jste při nahrávání, že máte vše potřebné, nebo už jste nechtěl natáčet dál a bodat tak víc do "vosího hnízda"? Kdy jste poznal, že už máte všechno?

Žádná kontrolka mi nezasvítila, jen jsem věděl, že už bych se dotýkal nepříjemných věcí a možná by to poškodilo vztah, který máme s prarodiči. Spíš mi kontrolka svítila ve stylu: "dál už nic nezjišťuj". Pak jsem měl už představu postavy Parkinsona s tím, že mezery jím zaplním. Takže se dá říct, že ve mně byl ostych a strach dotáčet. Kumulovalo se i hodně křivd z minula a v ten moment je to pořád příbuzný, do kterého nechcete dloubat, už jenom kvůli tomu, že ten pocit, kterej v něm vzbudíte může být to poslední, co bude mít.

Máte nějaký konkrétní příklad?

Upozornil jsem na něco babičku, že se ne vždycky chová úplně nejlíp, jak by mohla. To je ale v pohodě. V jeden moment mi to už ale přišlo docela zbytečný, co babička udělala. I když mám do teď pocit, že jsem udělal správnou věc, nejlepší je zůstat tím hodným vnukem, a i když s nimi

nesouhlasím, radši jim přitakat. Mám pocit, že už mají právo, aby se do nic nedlouhalo takovým způsobem, hlavně v takový situaci.

Jaká je tedy nyní s prarodiči situace?

Ne moc dobrá. Ale víc bych se do toho nepouštěl. Když jsem to v roce 2018 nahrával, děda to měl už tři roky s diagnózou tak, že bude žít maximálně pět let a stále tu je. Ale ta situace je mnohem horší. Pak dědu navštívil další Němec, Alzheimer, takže teď tam na gauči má vlastně dva chlapíky.

Měl byste teď chuť do dokumentu po letech zasáhnout?

Asi jsem mohl dědu s babičkou poprosit, aby mi převyprávěli některý věci znovu. Měl bych pak dvě verze a mohl bych vybírat tu lepší, tu libozvučnější. Ale teď už bych do toho nechtěl štourat. Jakmile dokument jednou postříháte, uděláte si vlastní názor. Když se pro mě dokument uzavřel, utvořil se mi díky tomu na náš vztah nějaký názor a už bych do něj nešel znovu s tak otevřenou hlavou, jako když jsem si vzal nahrávací o Vánocích. Postříhaný materiál mi pak dával smysl, ale už by to nikdy nebylo tak otevřený téma, kdybych za nima přišel znovu, možná by mě ani nenapadlo vytvořit postavu Parkinsona. V ten moment už je to tak nepřekonatelný limit, že je lepší se do toho radši nepouštět. Pak by tvorba nebyla tak svobodná a možná ani tak upřímná, protože už bych si jen potvrdzoval nějakou vlastní iluzi, kterou jsem díky výrobě dokumentu posbíral.